

Federatie voor Begrafenisinstellingen zonder winstoogmerk

Nieuwsbrief FKB

COLOFON

Deze Nieuwsbrief is het digitale informatieblad van de FKB. De FKB wil de belangen behartigen van uitvaartverenigingen.

Info: <http://www.f-k-b.nl>

Wilt u de Nieuwsbrief ontvangen?

Aanmelden via www.f-k-b.nl

Secretariaat van de FKB
mw. G.W. Nijland-Wevers
Telefoon: 0546-577981

E-mail: secretaris@f-k-b.nl

Heeft u informatie die geschikt is voor deze Nieuwsbrief?

Mail die dan naar:

secretaris@f-k-b.nl

FKB

een levende vereniging
rondom de dood

Ontzorgen

Op het moment dat ik dit schrijf, sneeuwt het. Niet heel erg hard, maar wel genoeg om het verkeer in het land flink te ontregelen. Daarbij is het ook bewolkt en donker. Echt een dag om thuis te blijven. Voor mij dan.

Sneeuw in november en de resterende maanden van het jaar, is niet ongebruikelijk. Het hoort bij het jaargetijde. En toch verrast het ons elke keer weer. Toch gebeuren er ongelukken, hoezeer mensen zich aanpassen in het verkeer bijvoorbeeld.

Net als sneeuw in de winter, hoort de dood bij het leven. Maar ook hier geldt dat we er vaak door verrast worden. Zelfs al verwachten we een overlijden op een korte termijn. Het moment is niet te voorspellen. En ook je reactie daarop is niet te voorspellen. Verdriet en gemis zijn van die factoren in het leven die je overvallen en ontregelen. Sommige mensen proberen dat verdriet weg te poetsen. Anderen koesteren het. Hoe mensen omgaan met verdriet, is heel persoonlijk. Je kunt dat ook niet vergelijken.

De maand november staat in het teken van herdenken en gedenken. Een bloemetje, een kaarsje, troostende woorden. Het doet mensen goed en ondanks de pijn die het weer oproept, helpt het ook bij het verwerkingsproces, het proces om het verdriet en het gemis een plaatsje in het hart en leven te geven. En het is een feit: hoe minder 'regelzorgen' er zijn, hoe beter er gezorgd wordt op het moment van afscheid, des te meer plaats voor het verwerken. En dat is waar wij als uitvaartbranche aan bod komen. Ontzorgen is niet alleen een woord van deze tijd, het is essentieel op bepaalde momenten van het leven.

Deze brief staat ook weer vol informatie om te helpen bij het ontzorgen. Lees het met aandacht, zodat het werk nóg beter gedaan kan worden.

Ik wens u veel leesplezier.

Afke den Hollander

In deze nieuwsbrief o.a.

- * Hij komt, hij komt
- * De rouwsamenkomst wordt een afscheidsfeest
- * Steeds meer eenpitters in de uitvaartbranch
- * Eenzame uitvaart voor onbekende man
- * Herdenkingsbijeenkomst op begraafplaats Westerhaar
- * Muziek in aanloop naar de uitvaart

Hij komt, hij komt

....zo klinkt het af en toe. Waar? In het Sinterklaasjournaal, een paar lekker ontspannende minuten. En ontspanning is nodig als iedere keer weer een deadline nadert en er soms veel moet gebeuren. Prioriteiten stellen nodig. Een provinciale bijeenkomst van alle Wensbus-organisaties waarbij ik niet echt een dragende rol heb vanochtend toch maar laten schieten. Want deadline voor mij was dinsdagavond kopij nieuwsbrief FKB en dat lukte niet. Bij die bijeenkomst is onze secretaris en die kan ons prima vertegenwoordigen. Ik kon dus alsnog aan de slag met het verder aanvullen van kopij en tegen het middaguur die verzenden aan de meelezers, ter correctie en eventuele aanvulling. Vorige week twee pasmiddagen voor zo'n 60 chauffeurs van onze Wensauto's en dat is gewoon leuk om te doen. Even bezig zijn met al die mensen, lekker ontspannend. Kost natuurlijk wel tijd. Maar ik kon dus gistermiddag wel met de leverancier koffie drinken en de puntjes op de i zetten. Chauffeurs konden een keuze maken van drie kledingstukken uit vijf mogelijkheden. Nog leuker is dan een bezoekje aan een Landwinkel om te bezien of zij een kerstpakketje kunnen samenstellen voor al de ruim 70 vrijwilligers van de Stichting. En zo op een ander front ook lekker druk bezig. Zeker ook richting een ander feest waarin ook "Hij komt, hij komt...." Maar dan toch anders! "Hij komt, hij lang verwacht".. We zijn in de gelegenheid om "kerstpakketten" te geven aan zo'n 200 mensen vanuit de Schuldpreventie en dergelijke. Veel contacten met hulpverleners, ondersteuners, en van daaruit ook dan de mensen die zij ondersteunen en zonder uitzondering in probleemsituaties. Ontspannend blijft het dagelijkse wandelingetje en ook het daarbij één tot twee keer per week aan gaan van de strijd met de bever. Langzaam komt het water weer verder in de al jaren droogliggende bedding van de beek. Wat intensiever de afgelopen weken ook door alle voorbereidingen van de landelijke collecte, het zorgen dat mede-coördinatoren alle spullen krijgen voor hun collectanten, en met name het zorgen dat het in alle plaatsen ook goed gaat lopen. Maar, deze week zijn de collectanten actief en is het dus relatief rustiger.

Mijn gedachtekronkel?

Terugdenkend aan regiovergaderingen zie ik al die bestuurders van verenigingen weer die ook vaak druk bezig zijn voor hun medemens. Zij zorgen ervoor dat alles blijft reilen en zeilen. Heel fijn deze onbaatzuchtige inzet voor de ander.

Meer samen, samen meer!

(J.J. den Hollander – Voorzitter FKB – Illikhoven, 27 november 2024).

Uitvaartondernemer Peter van Bezeij op de begraafplaats van de Rotterdamse wijk Charlois beeld Anton Dommerholt

REFORMATORISCH DAGBLAD - KERK & RELIGIE - VERANDERENDE UITVAARTRITUELEN

De rouwsamenkomst wordt meer en meer een afscheidsfeest

Uitvaartrituelen weerspiegelen het morele klimaat van een land. In Nederland evolueerde de rouwsamenkomst tot een afscheidsfeest met borrel en bitterballen. Psalmzang maakte plaats voor pophits, met als topper "Time to say goodbye". „Alles wat vroeger vanzelfsprekend was, staat op losse schroeven."

Uitvaartondernemer Peter van Bezeij op de begraafplaats van de Rotterdamse wijk Charlois. beeld Anton Dommerholt

De uitvaartwereld was voor Peter van Bezeij (55) al vroeg vertrouwd terrein. Ook zijn opa, vader en oom verdienden de kost in deze sector. Zelf trad hij in 1992 toe tot het familiebedrijf, actief in Rotterdam en omliggende gemeenten. Omdat Van Bezeij zich beperkt tot uitvaartzorg bij begrafenissen, heeft het merendeel van zijn klantenkring een christelijke achtergrond. Landelijk kiest inmiddels 69 procent van de Nederlanders voor crematie. „In het Rotterdamse gaan we richting de 80 procent", schat Van Bezeij. „Ook in kerkelijke kring is cremieren steeds meer ingeburgerd, zowel onder protestanten als rooms-katholieken. Priesters die weigeren mee te werken aan een dienst voorafgaand aan een crematie, zijn uitzonderingen geworden. Alleen in behoudend kerkelijke kring wordt crematie nog afgewezen."

De populariteit van cremieren heeft deels een financiële oorzaak. Er zijn geen kosten voor een monument en onderhoud van het graf. Om de dalende inkomsten te compenseren, verhogen de begraafplaatsen hun

prijzen. „Waardoor cremen financieel nog aantrekkelijker wordt”, constateert Van Bezeij. „Een huurgraf dat na vijftien jaar wordt geruimd, kost nu tussen de 1250 en 1900 euro. De prijs van een tweepersoons koopgraf voor de duur van dertig jaar, exclusief onderhoud, ligt in Rotterdam op 4000 tot 5000 euro. Er zijn gemeenten waar zo'n graf al 8000 euro kost.”

Faciliterend

Een bijkomend voordeel van cremen is het gerief, zeker in herfst en winter. De bezoekers hoeven niet door weer en wind naar een open graf te lopen. Een groeiende minderheid van de Nederlanders kiest juist voor een vaak afgelegen natuurbegraafplaats. Omdat daar niet wordt geruimd. Of vanwege de sfeer. De positie van de uitvaartondernemer zag Van Bezeij in de loop der jaren veranderen. „Toen ik begon, waren we nog heel sturend bezig. Dat werd door de nabestaanden ook verwacht. Nu zijn we veel meer faciliterend. Nabestaanden komen met een lijst van wensen die wij mogen organiseren of uitvoeren. Rouwkaarten zijn vaak gepersonaliseerd, met foto's.” Rouwbezoek op een avond voor de uitvaart komt buiten kerkelijke kring nauwelijks meer voor. Het condoleren gebeurt na de begrafenis, op informele wijze. „Dat rukt ook in kerkelijke kring op. Volgauto's werden steeds ongebruikelijker; mensen rijden liever zelf. Ook het dragen van de kist door professionele dragers wordt zeldzaam. Het aantal bezoekers dat in zwart of grijs komt, nam af. De koffie met cake of het broodje na afloop is bij veel uitvaarten vervangen door een borrel met bitterballen.”

Rituelen

De trend werd in sterke mate gestimuleerd door de coronapandemie. „Toen was men gedwongen tot een kleinschalige plechtigheid. Nu kiezen velen daar vrijwillig voor. Na de rouwsamenkomst gaan ze met alleen de naaste familieleden en goede vrienden van de overledene naar het graf.”

Straatpastor Harrie Lennaerts bij het monument voor dak- en thuislozen op begraafplaats Jonkerbos. beeld André Dorst

In progressief kerkelijke kringen zag de uitvaartondernemer een toename van rituelen in de rouwsamenkomst, vaak aangeduid als dankdienst voor het leven. „Het aansteken van kaarsen, het plaatsen van een foto op de kist, het tonen van een PowerPointpresentatie. Veel kerkgebouwen hebben sinds de pandemie een beamer. In niet-kerkelijke kringen zie je ook het beschilderen van de kist door kleinkinderen, bloemen strooien en muzikale presentaties, als alternatief voor een toespraak door een voorganger.”

In toenemende mate wordt hij geconfronteerd met families die in opvattingen sterk verdeeld zijn geraakt, met kinderen die heel anders in het leven staan dan hun ouders. „Dan probeer ik zo nodig bij te sturen, door te wijzen op wat de overledene wilde. Of op de regels van de kerkelijke gemeente waar de rouwsamenkomst wordt gehouden, om teleurstellingen en botsingen te voorkomen. Een enkele keer komt het voor dat de familie voet bij stuk houdt en vervangende ruimte afhuurt.”

Eredienst

Over de volle breedte van het kerkelijk erf signaleert Van Bezeij soms een te dominante houding van voorgangers. „Zij denken de gang van zaken in de rouwsamenkomst te kunnen bepalen. De familie heeft zich daaraan te conformeren. Dat geeft nogal eens fricties.”

Daarbij valt hem een opmerkelijke tegenstrijdigheid op. „In PKN-gemeenten beginnen veel voorgangers de samenkomst met votum; aan het eind leggen ze de aanwezigen de zegen op. Daarmee maak je er een eredienst van, maar de nabestaanden wordt behoorlijk wat ruimte voor eigen inbreng geboden.”

In de gereformeerde gezindte ziet hij het omgekeerde. „Daar wordt benadrukt dat het een familiesamenkomst is en geen ambtelijke dienst, maar voor persoonlijke wensen van de familie is weinig aandacht. De kerkenraad bepaalt in sterke mate hoe het toegaat; zelfs waar de kist mag staan. Vanuit de gedachte: het gaat niet zozeer om de overledene, maar om Gods Woord. Per definitie moet een predikant de uitvaartdienst leiden, ook als de familie de voorkeur geeft aan een pastoraal werker of ouderling boven een consulentpredikant die men amper kent. Er zit een kloof tussen wat wordt beweerd en gepraktiseerd.”

De uitvaartondernemer pleit voor een evenwichtiger en consequenter benadering. „Ik begrijp dat een kerkenraad basale regels stelt, maar het gaat wel ver als je het uitdelen van een liturgie, het zingen van een paar psalmen of het uitspreken van een ”In memoriam” verbiedt. Vaak kan het wel als de samenkomst in de aula op de begraafplaats wordt gehouden. Wat betekent dat een gebouw bepaalt of iets wel of niet is toegestaan.”

Codicil

Tegelijk begrijpt hij de klacht van een behoudende kerkganger die onlangs tegen hem zei: „Een uitvaart begint steeds meer op een voorstelling te lijken.”

Dat is in seculiere kring inmiddels gemeengoed en het dringt ook de kerk binnen. „De afname van het aantal bezoekers is steeds vaker reden om de samenkomst niet in het kerkgebouw, maar in de aula te houden. Daar zit je niet zo verloren in een grote ruimte en ben je vrijer in het uitvoeren van je eigen wensen. Onkerkelijke families vinden een aula soms nog te groot en kiezen voor een zaaltje in een verenigingsgebouw of uitvaartcentrum.”

Veel begrafenissen die hij leidt, zijn voorafgaand aan het overlijden al besproken met Van Bezeij. „Dat was toen ik begon zeldzaam. Nu is het vrij gebruikelijk. De drempel om over de dood te spreken, werd lager. Ouders willen hun kinderen ontlasten door een aantal zaken zelf al vast te leggen. Of ze doen het omdat ze vrezen dat het anders niet zal gaan zoals ze wensen. De eerlijkheid gebiedt te zeggen dat zo'n codicil juridisch geen enkele kracht heeft. Die krijgt het pas als je het notarieel vastlegt.”

Eau de Cologne

Een verhaal apart zijn de uitvaarten van Surinamers, Antillianen, Kaapverdianen en Zuidmolukkers. „Bij de eerste drie groepen bemoeit de hele familie zich met de uitvaart. De Molukse gemeenschap is nog sterk hiërarchisch. Daar doe je zaken met de oudste zoon en de oudste broer van de overledene, als die nog in leven is. De rest van de familie luistert toe. Voorafgaand aan de rouwdienst is er een avondwake. De bekleding van de kist wordt voor sluiting besprenkeld met Eau de Cologne en na sluiting bedekt met de Molukse vlag. Familieleden en bekenden uit het hele land wonen de begrafenis bij. Na de uitvaart is er een maaltijd voor alle aanwezigen, waarbij ook wij worden verwacht. Onder de derde generatie neemt dat overigens af.” Moet Van Bezeij de ontwikkeling binnen de brede samenleving met één woord samenvatten, dan is dat het woord informalisering. „Alles wat vroeger vanzelfsprekend was, staat nu op losse schroeven. Ik heb al meegemaakt dat een familie aangaf wel een afscheidsplechtigheid te zullen houden, maar niet mee te gaan naar de begraafplaats. En vakanties gaan steeds vaker voor de uitvaart, ook als het de uitvaart van pa of ma is. Vroeger zouden mensen voor hun fatsoen nog terugkomen van hun vakantieadres. Dat stadium zijn velen gepasseerd.”

Positief

Toch wil hij niet in mineur eindigen. De grotere inbreng van de familie heeft ook een positieve kant. „Oorspronkelijk waren er geen uitvaartondernemers, maar regelden de burens de uitvaart, in nauw overleg met de familie. Hun taak is overgenomen door professionele krachten, die alles overnamen. Toen ik begon, sloten wij als ondernemer de kist. Nu gebeurt dat vrijwel standaard door nabestaanden. Terecht. Het is hún familielid dat begraven gaat worden.”

Dat zouden ook kerkenraden in de rechterflank van de gereformeerde gezindte meer mogen beseffen, vindt Van Bezeij. „Laten ze in ieder geval proberen tot een gezamenlijke lijn te komen. Nu komt het soms voor dat er bij twee rouwsamenkomsten, geleid door dezelfde dominee, grote verschillen in regels zijn. Omdat de kerkenraad van gemeente X er heel andere mores op na houdt dan die van buurgemeente Y uit hetzelfde kerkverband. Dat is aan de familie niet uit te leggen, laat staan aan buitenstaanders.”

Van begraven tot veraarden

Eeuwenlang kende Nederland wettelijk drie vormen van lijkbezorging: begraven, het zeemansgraf en het ter beschikking stellen van het lichaam aan de wetenschap. In 1955 werd cremeren toegestaan, al gebeurde dat in ons land al sinds 1914. De as wordt bewaard in een urn, deels megedragen in een sieraad of verstrooid.

Van de Nederlanders kiest 69 procent voor crematie.

beeld ANP

Met de aanstaande herziening van de Wet op de lijkbezorging komt er waarschijnlijk een nieuwe vorm bij: alkalische hydrolyse, ook wel watercrematie of resomeren genoemd. Het lichaam wordt daarbij in een stalen vat geschoven, waarna het onder hoge druk wordt opgelost in een mengsel van heet water en kaliumhydroxide. Het skelet wordt vermalen tot een poeder dat veel doet denken aan as. Het proces vraagt drie tot vier uur. Volgens pleitbezorgers is het milieuvriendelijker dan cremieren. In Den Haag en het Betuwse Ommeren zijn vooruitlopend op de nieuwe wet al resomatoria gebouwd.

In de Amerikaanse staat Washington is sinds april 2019 humaan composteren of veraarden toegestaan. Daarbij wordt het lichaam in een composteerbare huls met organisch materiaal verpakt en vervolgens in een speciale composteerunit geplaatst. Het leidt tot versnelde ontbinding. In een tijdsbestek van circa drie maanden breken micro-organismen het lichaam af tot organisch materiaal dat kan worden gebruikt als bodemverbeteraar. Initiatiefnemer voor deze mogelijkheid van lijkbezorging is zakenvrouw Katrina Spade, grondlegger van het bedrijf Recompose in Seattle. In de Duitse deelstaat Sleeswijk-Holstein is veraarden sinds 2022 mogelijk. In België wordt ermee geëxperimenteerd. Nederland biedt er nog geen ruimte voor.

Bron: Reformatorisch Dagblad, 25-11-2024, Sjaak.

Mira maakte voorstelling die ze eigenlijk niet wilde maken: 'Rouwen kost meer tijd dan je denkt'

De Haagse Mira Feticu (50) staat op 6, 7 en 8 december op het toneel van de Koninklijke Schouwburg in Den Haag met De voorstelling die ik niet wilde maken. Ze vertelt er als weduwe over haar ervaringen met rouw, drie jaar na het overlijden van haar man. „Na de crematie ging iedereen naar huis.”

Waarom heeft u een voorstelling gemaakt, die u niet wilde maken?

„Ik had ruimte nodig om mijzelf te uiten, ik had geen gelegenheid om over mijn pijn te vertellen. Een gesprek met een psycholoog was voor mij niet genoeg. Die zei 'je bent oké, ga zo verder'. Ik wil over mijn man vertellen, over onze liefde.”

Wordt het een verdrietige en zware voorstelling?

„Over de dood van mijn man kan ik niet met humor praten, misschien wel met sarcasme en ironie. Veel mensen zullen zich in mijn verhaal herkennen. Ik wil mensen informatie geven over wat ze moeten doen als je rouwt, of als iemand in je familie- of vriendenkring in rouw is. Het is een zwaar onderwerp, maar de voorstelling is ook gevuld met licht en hoop.”

Wat wilt u vertellen?

„Ik miste de tradities uit Roemenië, waar ik ben opgegroeid, heel erg. Daar kwamen mensen samen, na een overlijden. Om samen te eten en te praten over de persoon die was overleden. Hier ging iedereen na de crematie naar huis. Mensen zeiden tegen mij: 'bel me als je iets nodig hebt'. Dat was zo'n groot verschil. Ik voelde me zo eenzaam, maar er is een taboe om te zeggen dat je eenzaam bent.”

Hoe lang heeft u aan de voorstelling gewerkt?

„Ik heb mezelf drie jaar lang gefilmd na het overlijden van mijn man. Die beelden gebruik ik ook in de voorstelling. Ik wilde al eerder het toneel op, ik hou ervan om op het podium te staan. Eerder lukte het niet, nu ben ik er klaar voor. Al vraag ik mezelf wel eens af, waarom ik niet aardiger voor mezelf ben. Rouwen kost veel meer tijd dan je denkt. Het is als een boemerang: elke dag gaat het verder, maar het komt ook elke dag terug.”

Wat zou uw man ervan vinden?

„Hij wilde nooit op het podium staan, ben je mal! Ik was zo gek op hem. Ik mis niet alleen zijn persoon, ik ben eenzaam. Het leven is soms heel moeilijk, alleen.”

Bron: AD, 22-11-2024, Sjaak.

Steeds meer eenpitters in de uitvaartbranche, vooral vrouwen zien kansen

De laatste tien jaar is het aantal ondernemers in de uitvaartsector explosief gestegen: de Kamer van Koophandel (KVK) telt maar liefst 67 procent meer uitvaartbedrijven, goed voor een totaal van meer dan 3100. De motor achter deze groei? Vrouwen en zzp'ers.

De KVK nam het Handelsregister onder de loep, en zag dat het aantal zzp'ers in de uitvaartbranche gegroeid is tot bijna 2000. Dat betekent een sprong van 110 procent sinds 2014, meer dan een verdubbeling.

Vrouwen domineren in de uitvaartzorg

De gegevens laten een duidelijke trend zien: vrouwen hebben hun stempel gedrukt op de sector. Maar liefst twee derde van de ondernemers in de uitvaartverzorging is inmiddels vrouw. “Veel starters in dit werk doen dit nadat ze zelf kennis hebben gemaakt met de branche, bijvoorbeeld omdat ze een uitvaart hebben bijgewoond”, zegt Brigitte Wieman, directeur van uitvaartbrancheorganisatie BGNU, tegen de KVK. “Zij starten vooral in loondienst en doen daar de nodige kennis en ervaring op, om mogelijk later een eigen onderneming te starten.”

Groei in alle hoeken van het land

Een andere opvallende bevinding van de KVK is de forse groei in Flevoland, waar het aantal vestigingen de afgelopen tien jaar bijna verdubbelde. Ook in Friesland, Noord-Brabant en Noord-Holland is de branche sterk gegroeid. Geen enkele provincie laat een daling zien.

Parttime zzp'ers in opmars

Het aantal parttime zzp'ers is met ruim 150 procent gegroeid. Deze groep vervult vaak een coördinerende rol binnen de uitvaartzorg, zoals het regelen van vervoer, het verzorgen van het lichaam en het begeleiden van de uitvaartceremonie. “In het bijzonder vrouwen doen dit werk als parttime zzp'er”, merkt Wieman op.

Bron: Welingerichte kringen, 05-11-2024, Sjaak.

EENZAAMHEID

Eenzame uitvaart voor onbekende man: drie maanden na vondst weet niemand wie het is

Kistdragers op de begraafplaats© Rijnmond

Afgelopen augustus vond een visser een lichaam op zee, zo'n 50 kilometer voor Hoek van Holland. Na drie maanden was nog steeds niet duidelijk wie de man is, en wordt hij begraven. "Dit is zo'n schrijnend geval."

De meeste graven lijken op elkaar. Er staat een naam op, een geboortedatum, een sterfdatum. Meestal hebben nabestaanden ook op de grafsteen gezet dat de overledene een lieve opa, oma, man, moeder, oma, vader, zoon of dochter was die zeer gemist wordt. Vaak wordt ook vermeld dat de overledene in liefdevolle herinnering voortleeft, nooit vergeten wordt en nooit uit het hart van de nabestaanden zal verdwijnen. Dat zijn de meeste graven. Maar niet alle. Vak 7 op de Zuiderbegraafplaats in Rotterdam wijkt af. De graven hebben geen namen, geen data, geen persoonlijke toevoegingen. Zelfs geen grafstenen. Dit stuk van de begraafplaats is gereserveerd voor onbekende overledenen. Mensen die gestorven zijn zonder dat iemand weet wie hij of zij was.

Een waardig einde voor een onbekende

In vak 7 liggen 41 mensen zonder naam op hun laatste rustplek. Vandaag komt daar iemand bij. In augustus vond een visser op zo'n 50 kilometer van Hoek van Holland namelijk een lichaam in zee. Aan zijn gebit konden onderzoekers opmaken dat het ging om een volwassen man. Dat is het enige wat vaststaat. Waar hij vandaan kwam, hoe oud hij was en hoe hij heette blijven onbeantwoorde vragen.

DNA-onderzoek in de databanken leverde niets op. De kleding die de man droeg is vergeleken met die van vermiste personen in allerlei landen, maar ook dat was zonder resultaat. Na ruim drie maanden is dus besloten om deze onbekende man een waardig einde te geven: hem te begraven, even stil te staan bij zijn leven, en zijn dood.

Een persoonlijk gedicht

Bij elke begrafenis zonder nabestaanden is een van de zestien dichters van Stichting de Eenzame Uitvaart Rotterdam aanwezig. Zij schrijven voor iedereen die zonder familie, vrienden of kennissen begraven wordt een persoonlijk gedicht.

Meestal weet de gemeente - die de begrafenis regelt - wel in grote lijnen wie de dode was. Daniël Dee, dichter en coördinator bij de stichting, benadrukt dat die begrafenis voor allerlei verschillende overledenen zijn, oud en jong, man of vrouw. "De meest voorkomende eenzame uitvaarten zijn die van wat oudere mannen die worstelden met verwaarlozingsproblematiek en alcoholisme. Maar we hebben ook twee keer een baby moeten begraven."

Dee woont vandaag de uitvaart bij met dichter Mark Boninsegna, die zijn gedicht voor de onbekende straks zal voordragen. Verder zijn er een uitvaartverzorgster, iemand van de begraafplaats, studenten van de kunstacademie die een project over sociale initiatieven doen en vier kistdragers van de gemeente aanwezig.

Iemands zoon

Nadat de kistdragers de grenenhouten kist met herfstboeket op het graf hebben gezet, houdt de uitvaartverzorgster eerst een toespraak. Hij vertelt over de onbekende, die wellicht allerlei dromen voor de toekomst had. Of hij een vader, vriend, oom, opa of partner was, dat weten we niet. Alleen dat hij iemands zoon is geweest.

Een beeld bij de anonieme graven© Rijnmond

Vak 7 op de Zuiderbegraafplaats© Rijnmond

toekomst had. Of hij een vader, vriend, oom, opa of partner was, dat weten we niet. Alleen dat hij iemands zoon is geweest.

Na zijn speech gaat dichter Boninsegna voor de kist staan.

"het was augustus
toen vissers je vonden
ver van het strand
waar kinderen aan zand-
kastelen en dromen bouwen
langs de pier die je alleen
op eigen risico mag betreden

-want verraderlijke golfslag
gecreëerd door schepen-
liggen bergen scheermessen
aangespoeld door dat
wat leven mogelijk maakt
in een wereld waar geen
vragen gesteld worden
drijft de horizon verder-
weg de donkere nacht in
terwijl de maan het dag-
licht weerkaatst dromen
wij over het moment
dat een visser je leven vangt
en het je opnieuw schenkt"

De ingang van de Zuiderbegraafplaats© Rijnmond

Hij legt het gedicht op de kist en buigt zijn hoofd. Alle aanwezigen zijn een moment stil om afscheid te nemen van iemand die ze nooit gezien noch gekend hebben. Wellicht is er iemand die op hetzelfde moment aan de man in de kist denkt. Die niet weet waar hij is, die hem mist, die herinneringen aan hem heeft. Of misschien bestaat diegene helemaal niet. Beide scenario's zijn oneindig verdrietig, en alle aanwezigen lijken dan ook onder de indruk van de uitvaart van deze onbekende.

Een schrijnend geval

Een begrafenis van een compleet onbekende, dat maken de dichters niet vaak mee, zeggen ze na de uitvaart. Vaak lopen ze voor het gedicht even langs het huis waar de overledene heeft gewoond, om de omgeving te zien en een indruk te krijgen van iemands leven. Boninsegna is nu bij het strand van Hoek van Holland geweest. "Dit is zo'n schrijnend geval. Was hij een vluchteling? Is hij vermoord, was het een ongeluk, is hij in het water gedumpt? Je weet het niet. Terwijl hij in het water lag, waren kinderen op het strand zandkastelen aan het bouwen. Wat een contrast."

De uitvaarten blijven je bij, benadrukken de dichters, maar ze doen het met een reden. "Iedereen moet tot aan het einde begeleid worden", zegt Dee. "Het laatste wat je kan doen, is de persoon herinneren en erkenning geven aan iemands bestaan. Dat is een vorm van beschaving, van een gemeenschap. Een leven mag niet voorbijgaan zonder dat er iemand bij is."

Bron: Rijnmond nieuws, 23-11-2024, Sjaak.

Afscheid zonder spijt

De persoonlijke gids voor het regelen van een afscheid dat bij jou past

Hoe wil jij het laatste hoofdstuk van je leven vormgeven? Dit boek biedt jou een schat aan praktische tips en persoonlijke inzichten voor je eigen uitvaart, afscheid en laatste levensfase. Je bent nooit te jong om hierover na te denken. Goed voorbereid zijn is van grote waarde en geeft rust, zowel jezelf als jouw dierbaren. Neem de regie, zodat jouw afscheid een weerspiegeling wordt van jouw leven en wensen.

Kies waar jij aandacht aan wil besteden. Dit boek laat zien hoe je dit kunt doen, van het opstellen van een wilsverklaring tot het organiseren van een troostrijke ceremonie.

Afscheid zonder spijt biedt ook inzicht in de emotionele aspecten van het afscheid nemen en heeft aandacht voor jouw leven op dit moment. Dit boek stelt jou praktische en uitdagende vragen. Hoe wil je herinnerd worden? Wat wil je vanaf nu gaan doen of juist laten?

Specificaties

- Datum: 25 Oktober 2024
- Uitgeverij: Haystack
- ISBN: 9789461266347
- Omvang: 192 pagina's
- Editie: Harcover en e-book

€ 24,95 – € 26,95

Er is ruimte in dit boek om te schrijven over je wensen, gevoelens en gedachten. Laat je inspireren door de openhartige ervaringsverhalen. Download online handige formulieren. Pauline van der Wees is een gepassioneerde en ervaren uitvaart- en stervensbegeleider. Haar ervaring en deskundigheid maken dit boek tot een onmisbare, complete gids voor iedereen die zijn toekomstige afscheid bewust en zorgvuldig wil vormgeven en zijn huidige leven onder de loep wil nemen.

Herdenkingsbijeenkomst op begraafplaats Westerhaar

WESTERHAAR-VRIEZENVEENSEWIJK – Begrafenisvereniging De Laatste Eer Westerhaar – Vriezenveensewijk organiseert op maandag 23 december a.s. weer haar jaarlijkse herdenkingsbijeenkomst, deze zal plaatsvinden op de algemene begraafplaats aan de Sibculoseweg. Het zal een avond zijn met een neutraal karakter, met muziek van Soli Deo Gloria en toepasselijke muziek via CD.

Er zal een woord gesproken worden en tevens zal men de naam van uw dierbare(n) noemen. Mocht uw dierbare(n) niet op deze begraafplaats rusten, is bijgezet of uitgestrooid, maar u wil wel graag hun naam of namen genoemd hebben dan kan dit natuurlijk ook!

U kunt de namen doorgeven alleen via mail en het volgende mailadres: herdenkingdlew@gmail.com. Bent u slecht ter been, laat het u niet tegenhouden om te komen, als u dit doorgeeft dan zal een stoel voor u klaar staan waar u tijdens de bijeenkomst kan zitten. Bij het uitspreken van de naam van uw dierbare(n) zal een kaarsje worden aangestoken, deze zal u door begrafenisvereniging De Laatste Eer aangeboden worden en u mag deze op het graf of andere gedenkplek van uw dierbare(n) neer zetten na afloop van de bijeenkomst. Na afloop is er gelegenheid een vrijwillige bijdrage te geven voor de gemaakte kosten.

Bij slecht weer gaan wij naar ons mortuarium aan de Hoofdweg 170! Wij nodigen u van harte uit, om samen met ons, onze dierbare(n) te herdenken en zien uw komst graag tegemoet!

• *Klaas Dragt*

Bron: Delta FM, 25-11-2024, Sjaak.

IK ZAL JE NIET LANGER ZOEKEN

Wat doe je wanneer de persoon van wie je houdt er niet meer is?

Ingrid Schouten-Minten uit Roermond geeft in 101 gedichten woorden aan gevoelens van rouw, verdriet, eenzaamheid, liefde en gemis. Ze schrijft vanuit een diep, machteloos en bijna ongrijpbaar gevoel waarmee ze telkens wordt geconfronteerd in haar herinnering aan overleden geliefde personen. Haar gedichten nemen de lezer mee op een reis door het labyrint van verlies.

Op vrijdag 22 november verschijnt haar nieuwe boek *Ik zal je niet langer zoeken* - 101 gedichten geven woorden aan verdriet bij overlijden en gemis. Deze gedichtenbundel wordt uitgegeven door Uitgeverij Boekscout. Ingrid hoopt met haar poëzie de lezer een houvast en troost te kunnen bieden in de verwerking van het intense verdriet dat het overlijden van iemand die je liefhebt veroorzaakt. Met haar woorden probeert ze de onzichtbare kloof tussen onze wereld en de plek die ons hierna wacht te overbruggen.

Ik zal je niet langer zoeken is een troostrijke dichtbundel voor dagen in het leven waarop je een arm om je schouders nodig hebt. Voor dagen waarop verdriet te groot is, pijn te fel en gemis ondraagbaar. Voor dagen waarop het leven even écht niet meer gaat.

Maar ook voor de tijd daarna, wanneer de scherpste kantjes van rouw zijn afgesleten en je je hart weer kunt openen voor woorden van troost en liefde. Voor de herinneringen die altijd blijven en voor de onverbreekelijke band die zelfs de dood overstijgt. Voor al die dagen waarop je de woorden niet kunt vinden om uitdrukking te geven aan je diepste gevoelens.

De woorden die je dan zoekt, vind je in deze dichtbundel.

Over de auteur

Ingrid Schouten-Minten (1956), geboren in Roermond, schrijft al vanaf haar middelbareschooltijd teksten en gedichten. Gedurende twintig jaar schreef ze elke week een gedicht in een regionaal weekblad. Ze heeft diverse dichtbundels uitgebracht, zowel in het Nederlands als ook in het Roermonds dialect en twee non-fictie boeken.

Haar gedichten beschrijven gebeurtenissen die in ieders leven voorkomen. In deze bundel heeft ze 101 gedichten verzameld die de lezer troost bieden in tijden van verdriet door overlijden en gemis.

Muziek in aanloop naar de uitvaart

In deze rubriek heb ik het meestal over de muziek tijdens de uitvaart. Vorige maand ging het echter over de tijd na de plechtigheid. Dit keer gaat het over de tijd eraan voorafgaand. Welke muziek kan u helpen als het gaat om uw gevoel over de uitvaart.

Scan de QR-code voor meer informatie.

Hendrik van Olst

Soms kom ik bij mensen die nog helemaal niet toe zijn aan een uitvaart. Ze hebben contact met ons opgenomen, omdat er nu eenmaal iets geregeld moet worden. Dan is het belangrijk om eerst daarbij stil te staan.

Onlangs was Herman Finkers te horen in Maatwerk van KRO-NCRV. Samensteller Sander Zwiep had hem uitgenodigd vanwege Allerheiligen, de dag waarop we onze overledenen herdenken. Herman vertelde dat hij woedend was na het overlijden van zijn vader aan iets knulligs. Hij kon helemaal niet luisteren naar troostende zalvende muziek.

Finkers voelde dat eerst zijn boosheid eruit moest. Hij zette daarvoor muziek aan van Verdi, het Dies Irae uit het Requiem. Over het grote oordeel waarbij alle kwaad in deze wereld teniet wordt gedaan. Heftige muziek met tromgeroffel, schreeuwende zangers, snerpende vioolklanken.

Dat was wat Finkers wilde horen en misschien ook wel veel andere nabestaanden die helemaal geen uitvaart willen. Luister maar eens naar de Dies Irae compilatie op internet. Of naar het Allegro uit de 10e symfonie van Dimitri Sjostakovitsj.

Misschien hebt u niet zoveel met klassieke muziek. Luister dan naar Highway to Hell (Live At River Plate). Als woede er op die manier uitkomt, dan is er daarna mogelijk ruimte om te zoeken naar muziek voor de uitvaart zelf. Bij beide keuzen helpen wij u graag.

Uw moeite met een uitvaart hoeft niet de boosheid te zijn. Het kan ook de afkeer zijn van het ontmoeten van veel mensen die u willen troosten. Als u daar niet aan toe bent, zoek dan eerst een paar geliefden op en luister samen naar muziek. Laat uw tranen zien en bespreek met elkaar wat u van anderen wel en niet verwacht.

Neem u zelf in alles serieus. Een uitvaart voorbereiden is zwaar werk en u doet het niet voor anderen maar voor uzelf en uw geliefde overledene.

Bron: Nunspeethuisaanhuis, 26-11-2024, Sjaak.

Elyse Laureys. — © Frank Bahnmuller

DE KENNERS

In onze rubriek 'De kenners' laten we elke week een expert in zijn of haar vakgebied aan het woord over de do's-and-don'ts in hun sector. Want als iemand het weet, zijn zij het wel.

Begrafenisondernemer Elyse: “Nabestaanden vragen vaak om alcohol te beperken op koffietafel”

Vroeg of laat komt iedereen in aanraking met een begrafenisondernemer en dan word je overspoeld met een waaier aan keuzes – midden in je eigen verdriet. Begrafenisondernemer Elyse Laureys, werknemer bij uitvaartzorg Brys, deelt haar ervaring.

“Mijn afscheid is al geregeld”

“Dit is misschien een béétje beroepsmisvorming, maar ik ben ook al bezig met mijn eigen begrafenis”, zegt Elyse Laureys. “Mijn afscheid is al geregeld: ik wil niet dat mijn familie moet nadenken over wat ik het liefste zou hebben op mijn uitvaart. Zelfs mijn brief is al klaar. Dat klinkt misschien vreemd, maar mij brengt het rust. Ik zie steeds meer mensen die al iets voorbereid hebben. Dat gaat veel verder dan de nummerkeuze alleen. Sommigen willen enkel iets voorbereiden qua tekst of foto. Andere mensen hebben het hele gebeuren tot in de puntjes opgeschreven. Sommigen hebben zelfs alle enveloppen al geschreven. Er zijn ook vaak familieruzies, wat ertoe leidt dat mensen liefst alles zelf regelen, zodat er toch minstens over de uitvaart geen ruzie kan zijn.”

“Condoleren biedt troost”

“Wij raden aan om een moment van condoleren in te lassen aan het begin van een uitvaart, omdat dat heel veel troost biedt. Dat is ook waarom mensen naar een begrafenis gaan: om je steun te betuigen, om te troosten. De beste keuze is volgens mij voor de dienst, omdat mensen dan nog niet héél emotioneel zijn. Na de dienst zijn de meesten heel moe en uitgeput. Als je dan nog eens tientallen mensen een hand moet geven, kan dat wel erg intensief zijn.”

“Het hoeft niet altijd met de dichte familie op een rijtje te zijn. In een aula van een crematorium zie je vaak dat de familie zich gewoon onder de aanwezigen mengt. Volg je gevoel en kies wat het beste bij jouw manier van rouwen past.”

“Een langere concessie is vaak goedkoper”

“Ook rond het begraven of uitstrooien kan je uit heel veel opties kiezen. In Nederland is vuurwerk met een beetje as vrij populair, maar bij ons is dat verboden. Verder staat er geen limiet op de mogelijkheden: er zijn thuisurnes – een soort kunstwerk is dat –, hangertjes, 3D-foto's, je kan as uitstrooien in de tuin... Je kan daar zo ver in gaan als je zelf wil.”

“Een plekje op de begraafplaats is ook nog steeds mogelijk, maar daar zijn de regels in elke gemeente anders. Hier in Sint-Niklaas krijg je bijvoorbeeld standaard een concessie van 10 jaar, gratis. Je kan ook kiezen voor 20 jaar of pas na 10 jaar nog eens verlengen. Nabestaanden moeten zich afvragen of dat iets voor hen is, of ze willen rouwen op een begraafplaats of thuis. In elk geval is het langer vastleggen van een plekje vaak goedkoper, want elk jaar zien wij de prijzen stijgen. Als je dan kiest voor twintig jaar, dan zal het in die tijd ook niet duurder worden.”

“Wacht niet té lang”

“Wanneer moet een begrafenis of uitvaart plaatsvinden? Dat is voor heel wat nabestaanden geen makkelijke vraag. Je moet toch zeker vier dagen rekenen voor het leveren van de brieven door de post: ofwel wacht je dus zo lang, ofwel kies je er toch al voor om voor alle brieven besteld zijn een dienst te organiseren. Sommige families kiezen ervoor om een dienst in intieme kring te organiseren en de brieven achteraf te versturen. Veel families willen nog steeds een begrafenis op zaterdag, dat is tegenwoordig trouwens niet meer duurder dan andere dagen. Voor iemand die is overleden op een donderdag is het best lang om nog te wachten tot de zaterdag in de volgende week. Het afscheid nemen laat dan te lang op zich wachten en dat is vaak erg zwaar om te dragen. We zien dat na de uitvaart een nieuwe fase begint in het rouwen en dat mensen daar nood aan hebben dat het niet te lang duurt.”

“Geef niet plots andere kledij mee”

“Soms is er een wake of een begroeting van de overledene”, zegt Elyse Laureys. “We rekenen daarvoor onder meer op de kledij en accessoires die de familie meegeeft. Als iemand altijd een bril droeg, geef die dan ook mee. Ook een vals gebit of de gewoonlijke kledij kan je meegeven. Als we iemand plots een andere look geven, kan het zijn dat je schrikt bij het groeten.”

“Groeten van de overledene is belangrijk om de realiteit onder ogen te kunnen zien, maar iemand dwingen bij een gelegenheid tot groeten met open kist, is nooit goed. Op die manier word je op een schokkende wijze geconfronteerd met de dood. Als je dat doet op een warme en zinvolle manier, is die ervaring helemaal anders. Het is dus belangrijk dat je zo’n moment goed voorbereidt en uitlegt, en dan zeker aan jongeren. Kinderen proberen we zo goed mogelijk te betrekken bij de uitvaart: het is belangrijk dat je hen duidelijk uitlegt wat er gaat gebeuren, zodat ze niet zelf beginnen te fantaseren.”

“Vaak vragen ze ons om alcohol te beperken op de koffietafel”

“Ook de manier waarop een koffietafel georganiseerd wordt, verschilt van regio tot regio. Bij ons zijn dat klassiek sandwiches met beleg, maar in sommige regio’s kiezen ze voor een warme maaltijd. In de meeste regio’s kiest men wel een aperitiefje bij het begin van de koffietafel.”

“Heel wat nabestaanden vragen ons om alcohol te beperken op zo’n koffietafel. Zeker zware bieren worden dan geweerd. Het is de bedoeling gezellig samen te zijn en na te praten over de overledene, niet om dronken te worden”

Bron: Gazet van Antwerpen, 28-10-2024, Sjaak.

In Beverwijk worden paarden én mensen gecremeerd

Het enige crematorium waar zowel mensen als dieren na overlijden gecremeerd worden, staat in Beverwijk. Centrum Westerhout begon ooit als een dierenopvang met een crematorium voor kleine huisdieren. Zeven jaar geleden kreeg eigenaar Paul van Eerden een vergunning om paarden te cremen en sinds een paar jaar is er ook een speciale oven voor mensen.

Bij Crematorium Westerhout aan de Zeestraat in Beverwijk gaat het net even anders dan in een gewoon crematorium. Oprichter Paul van Eerden begon meer dan 30 jaar geleden met een plek voor dierenopvang en crematie. Inmiddels beschikt hij over een grote oven voor paarden en kunnen ook mensen in zijn crematorium worden gecremeerd.

Die laatste stap maakte hij door contact met paardeneigenaren, zegt hij. “Mensen die de as van hun gecremeerde paard kwamen halen, kregen altijd een rondleiding. Ze zeiden dan vaak dat ze hier zelf ook wel gecremeerd zouden willen worden. Dat zette mij aan het denken.”

En zo geschiedde. Van Eerden vroeg de benodigde vergunningen aan en kocht een nieuwe oven. Met deze ‘humane installatie’ cremeert hij sinds een paar jaar ook mensen op Westerhout. Per week voert Van Eerden nu honderden crematies uit. Van kleine huisdieren als hamsters en muizen tot paarden en mensen.

Aparte oven

Mensen en dieren mogen niet in dezelfde oven gecremeerd worden, legt Van Eerden uit. “Bij mensen komen er veel meer giftige stoffen vrij. Vullingen in het gebit, kunstheupen en knieën en medicijnresten gaan bij de crematie ook in rook op. Die giftige stoffen moeten allemaal afgevangen worden.”

Bron: NH-nieuws, 29-10-2024, Sjaak.

Wijs nabestaanden op www.rijksoverheid.nl/overlijden

De Rijksoverheid heeft een website waarmee nabestaanden een overzicht kunnen maken van wat ze in hun situatie moeten regelen na het overlijden van een dierbare. Als uitvaartverzorger help je nabestaanden door hen daarop te wijzen.

www.rijksoverheid.nl/overlijden

Familie en vrienden hebben bij het overlijden van een dierbare vaak geen overzicht van wat ze, behalve de uitvaart, moeten regelen. De Rijksoverheid wil nabestaanden daarbij helpen en heeft daarom de website www.rijksoverheid.nl/overlijden gemaakt. Op die website kunnen nabestaanden door 10 vragen te beantwoorden een overzicht maken van wat ze moeten regelen in hun specifieke situatie. Zoals het overlijden melden bij de bank, verzekeringen opzeggen en de voorlopige aanslag wijzigen of stoppen.

Informatiemateriaal om nabestaanden op de website te wijzen

Als uitvaartverzorger heb je contact met nabestaanden in de periode na het overlijden, als de vragen over wat te regelen voor hen actueel worden. Daarom vraagt de overheid je om www.rijksoverheid.nl/overlijden onder hun aandacht te brengen. Op 8 november ontvangen uitvaartondernemers hierover een brief van de overheid. Je kunt nabestaanden wijzen op www.rijksoverheid.nl/overlijden door informatie over de website op te nemen in je eigen informatiemateriaal. De overheid stelt daarvoor afbeeldingen beschikbaar.

Log in en download de afbeeldingen met informatie over www.rijksoverheid.nl/overlijden

De overheid stelt ook gratis A5-kaartjes beschikbaar met een QR-code naar de website.

Log in en download de pdf met de QR-code.

Wil je in het bezit komen van gedrukte kaartjes? Stuur dan een email naar campagnemanagement@minaz.nl

Meer overheidsinformatie rond overlijden

Ook voor andere informatie rond overlijden kunnen nabestaanden op websites van de Rijksoverheid terecht. Meer daarover lees je in dit artikel.

Bron: Rijksoverheid.nl 30-10-2024, Sjaak.

Wat moet ik regelen als een naaste overlijdt?

Overzicht regelzaken:
rijksoverheid.nl/overlijden

Vragen? Bel 1400.

Als uw vader, moeder, partner of kind overlijdt, dan is er veel te regelen. Denk bijvoorbeeld aan het opzeggen of wijzigen van verzekeringen en het overlijden doorgeven aan de bank.

Wat u nog meer voor en na de uitvaart moet regelen, verschilt per situatie. Maak een overzicht voor uw situatie op rijksoverheid.nl/overlijden.

Uw FKB-samenwerkingspartner

Twenthe is

- meer dan 75 jaar een zelfstandige/solvabele uitvaartverzekeraar
- samenwerkingspartner van meer dan 200 uitvaartverenigingen
- specialist in uitvaartverzekeringen (geen andere verzekeringen)
- een no-nonsense organisatie, korte lijnen/persoonlijk contact

Meer samen, samen meer?

Informeer vrijblijvend bij onze buitendienst-inspectie

Regio Noord en West	Henk Schreiber	06-17498509
Regio Oost en Zuid	Cor ter Braak	06-17498499

Voor overige vragen: info@twenthe.nl of bel 053-4312732

Samenstelling Algemeen Bestuur FKB per 09-07-2023

Voorzitter:

Sjaak den Hollander, Illikhoven 14-A,
6116 AL Illikhoven. Tel.: 046 - 4810205
jjdenhollander@planet.nl

Secretariaat:

mw. G.W. Nijland-Wevers
Tel.: 06 - 23894310
secretaris@f-k-b.nl

Penningmeester:

Frenk Lardinois, Florence Nightingalestraat 155
6441 HW Brunssum Tel.: 045 - 5272717
penningmeester@f-k-b.nl

Webmaster:

Frenk Lardinois, Florence Nightingalestraat 155
6441 HW Brunssum Tel.: 045 - 5272717
penningmeester@f-k-b.nl

Bestuurslid:

Martin Slippens, Streekweg 347,
1616 AH Hoogkarspel Tel.: 0228 - 526740
mslippens@hetnet.nl

Herman Borgelink, Moatsnieder 24
7483 CV Haaksbergen Tel.: 06 - 22386717
info@barbarahaaksbergen.nl

FKB

een levende vereniging rondom de dood

MEER SAMEN -SAMEN MEER

Bel gerust voor informatie

Wij maken u met plezier verder wegwijs in de
FKB en uitvaartland!

Regio Noord/Oost:

(Groningen / Friesland / Drente / Overijssel /
Gelderland / Flevoland)

Wilma Nijland Tel.: 06 - 23894310
Herman Borgelink Tel.: 06 - 22386717

Regio West:

(Noord-Holland / Zuid-Holland / Utrecht / Zeel-
and)

Martin Slippens Tel.: 0228 - 526740

Regio Zuid:

(Noord-Brabant / Limburg)

Sjaak den Hollander Tel.: 046 - 4810205
Frenk Lardinois Tel.: 045 - 5272717

